

Her – for første gang – Trondheimsavtalen av 10. juni 1940, en av de originale gjenpartene, med de to forhandlernes egenhendige signaturer. Her gjengis dokumentet – som er på fire sider – i sin helhet.

Kapitulasjonsavtalen ble utferdiget i fem tyske og fem norske eksemplarer. Det som ligger til grunn her i boken, må være fjerde eller femte gjennomslagskopi. Den har på uforklarlig vis overlevd til nå, sannsynligvis som den eneste med signaturene til Buschenhagen og Roscher Nielsen.

Både i norske og tyske arkiver har man forgjeves lett etter en original. Eksemplarene som havnet hos den norske overkommando, ble spadd ned sammen med dens øvrige arkivalier i slutten av juni 1940, da Otto Ruge oppløste sin stab. Det har ikke lyktes å gjenfinne noen av disse papirene etter krigen. Trolig har nordmennenes eksemplarer av kapitulasjonsdokumentene gått tapt samtidig.

Skjebnen på tysk side forklares av et bombardement av Berlin i februar 1942, som også rammet den tyske overkommandos krigshistoriske avdeling. Men en enslig slenger av denne avtalen finnes altså likevel, i privat eie, og har av alle ting overlevd nettopp i Berlin. En tysker stasjonert i Norge under okkupasjonen fikk bare reddet noen få av sine egne eiendeler og enkelte papirer fra tiden her oppe. Men blant disse fantes nettopp denne originalgjenparten av kapitulasjonsavtalen.

Bare avskrifter og tyske fjernskriverversjoner av dokumentet har hittil stått til historikernes disposisjon. Til dels har det også dreid

seg om avskrifter av avskrifter. Selve teksten har altså vært kjent i mange år, og det har aldri vært noen tvil om avtalens eksistens og ordlyd.

Derimot har det hersket en viss tvil om hvordan den egentlig var satt opp, om hvorvidt ordet «Abkommen» (avtale) skulle stå uthevet på en linje for seg, eller bare gå nøytralt inn i den innledende tekst slik det er gjort i enkelte avskrifter.

Dette har vært tillagt betydning for fortolkningen av avtalen og dens omfang. Hvis nemlig – er det blitt hevdet – ordet «Abkommen» settes på en linje for seg, er dette en markering av at det er *her* avtalen begynner. Dermed inkluderes i selve avtalen også det umiddelbart følgende avsnitt som viser til de ærefulle betingelser den norske 6. divisjon innrømmes, og avsnittet får på denne måten en egen tyngde. Når samtidig ordene «nachstehende ehrenvolle Bedingungen» oversettes med «følgende» (og ikke «nedenstående») ærefulle betingelser, vil dette i realiteten si at *hele* den avtale som følger reduseres til bare å gjelde denne ene divisjonen, uten hensyn til formuleringen «Die gesamte norwegischen Streitkräfte...» i § 1.

Hvis derimot «Abkommen» glir inn i teksten uten å bli framhevet, ville avsnittet om 6. divisjon bare være et innskutt ledd som – hvis man samtidig oversatte «nachstehende» med «nedenstående» – ville peke *forbi* § 1. Avsnittet ville dermed utelukkende referere seg til de særlige betingelser denne divisjon *lenger nede*, i § 4, innrømmes, men ikke vise til avtalen som sådan. Dermed ville altså § 1 kunne leses ubundet av preambelen om 6. divi-

sjon og dens forhold, og vi har utvetydig med en altomfattende våpennedleggelse å gjøre, ifølge denne fortolkningen.

Akkurat denne delen av en årelang og opphetet diskusjon kan nå definitivt legges til side. Originalaktstykket viser at «Abkommen» skal stå på en linje for seg, slik ordet også er plassert i de fleste kjente avskrifter. Men striden om hva som skal vektlegges ved avtalens fortolkning – innledningen eller § 1 – og om hvordan «die gesamten» skal oversettes til norsk, vil sikkert fortsette like friskt.

Trondheimsavtalen i original viser seg ellers å være et ganske slurvet produkt, med et svært høyt antall ortografiske og språklige feil, som rører at det nok er den norskfødte tolken Kolbjørn Johnsen (se bilde s. 184) som har slått den ned på tysk. Ordet «Ehrensword» i § 4, og i § 9 ordet «einselne» – æresord direkte oversatt fra norsk, og «einselne» med s, ikke z, er trolig slike feil en tysker ikke ville begå.

Dette underbygger noe Buschenhagen selv har sagt – at avtalen ble til under et visst tidspress. Roscher Nielsen, Buschenhagen og de andre tilstedeværende satt sammen på hotell Britannia fra kl. 11 til kl. 17 mandag den 10. juni 1940. Innimellom var det pauser, bl.a. for å innhente uttalelser fra oberst von Buttlars stab i Oslo. Men kl. 1700 var avtalen omsider ferdig til undertegning, på norsk og tysk, med tilsammen ti eksemplarer og tyve signaturer.

Forhandlingene ble ifølge Roscher Nielsen ført i en fair tone.

Fortsatt side 202

Zwischen dem deutschen Oberkommando in Norwegen, vertreten durch

Herrn Oberst im Generalstabe Buschenhagen
und dem norwegischen Oberkommando, vertreten durch

Herrn Oberstleutnant im Generalstabe R. Roscher-Nielsen
ist heute nachstehendes

A b k o m m e n

geschlossen worden:

In Anbetracht der tapferen Haltung der norwegischen 6. Division werden ihr für die Niederlegung der Waffen nachstehende ehrenvolle Bedingungen gewährt:

§ 1.

Die gesamten norwegischen Streitkräfte legen die Waffen nieder und werden sie während der Dauer des gegenwärtigen Krieges nicht wieder gegen das Deutsche Reich oder dessen Verbündete ergreifen.

§ 2.

Das norwegische Oberkommando übergibt sogleich die in seinem Gewahrsam befindlichen deutschen Kriegsgefangenen sowie eine Liste etwa abtransportierter Verwundeter und Gefangener.

Das deutsche Oberkommando übernimmt die Aufsicht über die deutschen und die den alliierten Truppen entstammenden Verwundeten. Die ärztliche Betreuung übernehmen die zuständigen norwegischen Stellen.

§ 3.

Das norwegische Oberkommando veranlasst die Niederlegung und Auslieferung aller vorhandenen Waffen, militärischen Fahrzeuge zu Lande und zu Wasser, der vorhandenen Vorräte an Munition, Gerät, Brennstoffen, Schmierstoffen, Bereifung und Sprengstoffen im unversehrtem Zustand. Bezüglich der vorhandenen Vorräte, die nicht übergeben werden können, wird ein

wird ein vollständiges Verzeichnis übergeben, desgleichen über alle Schiffe über 100 Tons.

Das deutsche Oberkommando wird die für die Ernährung der Bevölkerung erforderlichen Fahrzeuge, welche ihm vollständig und eindeutig auf einer Liste zu bezeichnen sind, freigeben.

§ 4.

Das deutsche Oberkommando wird nach erfolgter Auslieferung der deutschen Kriegsgefangenen sowie der Waffen und weiteren Gegenstände die Entlassung der nicht beruflich dienenden Offiziere, Unteroffiziere und Mannschaften in ihre Heimat bewilligen. Der Wehrsoldaten haben die Wahl zwischen Abgabe ihres Ehrensworts, in diesem Krieg nicht wieder gegen das Deutsche Reich oder seine Verbündeten die Waffen aufzunehmen, oder ehrenvoller Kriegsgefangenschaft. Den Offizieren verbleiben ihre persönlichen Waffen.

§ 5.

Das norwegische Oberkommando wird dem Deutschen Oberkommando umgehend ein vollständiges Verzeichnis aller angelegten Kampfhindernisse, z.B. Land- und Seeminen, Sperrren, vorbereitete Sprengungen einschliesslich der von alliierten Truppen hergestellten, mit Lagezeichnungen sowie eine Skizze der sämtlichen vorhandenen Nachrichtermittel (Draht, Funk usw.) übergeben.

Das norwegische Oberkommando wird dem deutschen Oberkommando alle erforderlichen, in seinem Bereich befindlichen Fahrzeuge und weiteren Räummittel zur Beseitigung der in vorigem Absatz bezeichneten Kampfhindernisse zu Land und zu Wasser zur Verfügung stellen.

Das norwegische Oberkommando wird für die alsbaldige Benutzbarkeit der Flugplätze Bardufoss und Skaanland

Skaanland Sorge tragen.

Das norwegische Oberkommando wird sich sogleich der Benutzung der vorhandenen Nachrichtenmittel zum Verkehr mit dem Ausland enthalten und Vorkehrungen treffen, dass auch durch Zivilbehörden und Privatpersonen kein Funk- Telefon- u und Telegrammverkehr mit dem gegen das Deutsche Reich im Kriege befindlichen Staaten stattfindet. Der Grenzverkehr mit Schweden und Finnland bleibt in dem wirtschaftlich erforderlichen Umfang aufrechterhalten.

§ 6.

Das norwegische Oberkommando wird auf Anforderung dem deutschen Oberkommando Schifferraum unter sekundärer Führung in dem erforderlichen Ausmasse für Wehrmachtstransporte gegen Vergütung zur Verfügung stellen.

§ 7.

Die bereits vom norwegischen Oberkommando eingeleistete Demobilmachung wird auf die in Finnmarken stehenden norwegischen Truppen ausgedehnt, die Bestimmungen über die Niederlegung und Ablieferung der Waffen, des Geräts usw. treffen auf sie in gleichem Ausmass zu; ausgenommen sind 2 Bataillone und 1 Batterie an der Ostfinnmärkischen Grenze. Diese versetzen bis zur endgültigen Regelung des Grenzschatzes unter dem Befehl des Fylkesmannes von Finnmark und unter der Bezeichnung Grenzschutz-Polizei-Bataillon bzw. -Batterie den Grenzschutz wie bisher.

§ 8.

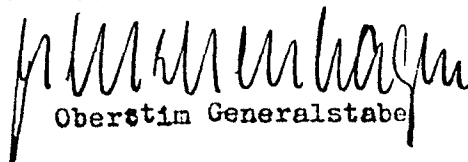
Das norwegische Oberkommando wird die zuständigen Behörden anweisen, den Forderungen der deutschen Wehrmacht zum Schutz Norwegens und zur Sicherstellung der Schiffs- und Luftfahrt in Bezug auf Lotsen- Seezeichen- und Leuchtfeuerwesen sowie auf den Wetterdienst zu entsprechen.

§ 9.

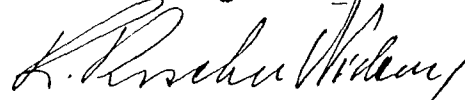
Dieses Abkommen tritt mit sofortiger Wirkung in Kraft. Zur Regelung von Einzelheiten seiner Durchführung ist der Verbindungsoffizier der deutschen Wehrmacht beim norwegischen Oberkommando bevollmächtigt. Das Abkommen ist in fünf deutschen und fünf norwegischen Ausfertigungen hergestellt. Für seine Auslegung ist der deutsche Text massgeblich.

Trondheim, den 10. Juni 1940

Für das Deutsche Oberkommando

Oberstin Generalstabs

Für das norwegische Oberkommando

Oberstleutnant im Generalstabs

Fortsatt fra side 198

Den norske forhandleren – som opptrådte alene for anledningen – fikk medhold i sine innvendinger som f.eks. gjaldt tyske restriksjoner med hensyn til å kunne passere grensene i de nordligste områder. Samene med sine reinsdyr måtte fritt få kunne gå over landegrensene der. Også når det gjaldt bruk av sjøtransportmidler i Nord-Norge oppnådde Roscher Nielsen en oppmyking av det tyske utkastet.

En innrømmelse kom overhodet ikke inn i avtalens tekst, og er lite kjent. Den ble gitt separat, som en skriftlig erklæring innhentet fra staben i Oslo. Hitler hadde forlangt at de norske yrkesoffiserer måtte avgi æresord på ikke mer å delta i krigen mot Tyskland for å slippe krigsfangenskap. Dette var

ikke til å komme utenom. Men på Roscher Nielsens foranledning garanterte den tyske overkommando nå at de offiserer som ga sitt æresord, fortsatt skulle få sin fulle lønn.

Kapitulasjonsdokumentet av 10. juni 1940 er sannsynligvis det mest omstridte aktstykket fra felttoget i Norge. Betød § 1, hvor det het at «Die gesamten norwegischen Streitkräfte» nedlegger våpnene, at det var definitivt slutt på krigen mellom Norge og Tyskland? Var det en altomfattende avtale Roscher Nielsen hadde godtatt, og som gjorde straffelovens § 86 – om bistand til fienden – uanvendelig under oppgjøret etter 1945?

Denne diskusjonen må vi sikkert leve videre med, og er ikke temnet for denne boken. Poenget her har vært å presentere dokumentet i dets originale fasong.

Oversettelse:

Mellom den tyske overkommando i Norge, representert ved herr oberst i generalstaben Buschenhagen og den norske overkommando, representert ved herr oberstløytnant i generalstaben R. Roscher Nielsen er idag nedenstående

Avtale

inngått:

I betraktning av den norske 6. divisjons tapre holdning blir den innrømmet nedenstående ærefulle betingelser for nedleggelsen av våpnene:

§ 1.

Samtlige* norske stridskrefter legger våpnene ned og skal ikke gripe til dem igjen mot det tyske rike eller dets forbundne sålenge den nåværende krig varer.

§ 2.

Den norske overkommando overgir straks de tyske krigsfanger som befinner seg i dens varetekt samt en liste over de sårede og de fanger som måtte være borttransportert.

Den tyske overkommando overtar oppsynet over de tyske sårede og de sårede som stammer fra de allierte tropper. Legebehandlingen overtar vedkommende norske instanser.

§ 3.

Den norske overkommando foranlediger nedleggelse og utlevering av alle forhåndenværende våpen, militære fartøyer til lands og til vanns, de eksisterende forråd av ammunisjon, utstyr, drivstoff, smørelje, bildekk og sprengstoff i ubeskadiget stand. Med hensyn til de forhåndenværende forråd som ikke kan overgis, blir det avgitt en fullstendig fortegnelse, det samme gjelder alle skip over 100 tonn.

Den tyske overkommando vil frigi de fartøyer som er nødvendige for befolkningens forsyninger, og som det skal settes opp en fulltallig og entydig liste over.

§ 4.

Den tyske overkommando vil etter at utleveringen av de tyske krigsfanger samt våpen og ytterligere gjenstander har funnet sted, tillate hjemsendelse av ikke-yrkesoffiserer, underoffiserer og mannskaper. Yrkesoffiserer har valget mellom å avgi sitt æresord på ikke mer å gripe til våpen mot det tyske rike eller dets forbundne i denne krig, eller ærefullt krigsfangenskap. Offiserene får beholde sine personlige våpen.

§ 5.

Den norske overkommando vil omgående overgi den tyske overkommando en fullstendig fortegnelse over alle de kamphindre som er anlagt, f.eks. land- og sjøminer, sperringer, forberedte sprengninger inklusive de som er laget av de allierte, med skisser over beliggenhet såvel som en skisse over samtlige forhåndenværende sambandsmidler (telegrafnett, radiotelegraf o.s.v.)

* I denne boken har vi valgt å oversette «*die gesamten*» norwegischen Streitkräfte» med «*samtlige*». Men i de mange, dels spissfindige diskusjoner om avtalen har det vært hevdet at den riktige oversettelse må være «*de samlede*». «*Samtlige*» kan man bare bruke hvis det i den tyske tekst står «*sämtliche*» har det vært sagt. Det er en misforståelse som leder bort fra realiteten her. «*Gesamt*» og «*sämtliche*» bruker tyskerne om hverandre for å uttrykke det samme: Fullstendighet. En så autorativ tysk språkinstans som *Duden: Deutsches Universal-wörterbuch* definerer «*sämtliche*» slik:

«alle ohne irgendeine Ausnahme, ausnahmslos jede Person od. Sache einer Gruppe, *die gesamten*...» (Kurs. her.)

Som man ser, den bøyning av «*gesamt*» som ble anvendt i Trondheimsavtalen er så synonym med «*sämtliche*», altså «*samtlige*», som vel mulig.

Dermed er imidlertid ikke alt sagt om denne avtalen og dens omfang.

Den norske overkommando vil stille til disposisjon for den tyske overkommando alle nødvendige fartøyer og andre oppryddingsmidler innen sitt område til fjernelse av de i forrige avsnitt nevnte kamphindre til lands og til vanns.

Den norske overkommando sørger for at flyplassene Bardufoss og Skaanland snarest blir satt i brukbar stand.

Den norske overkommando vil straks avholde seg fra å benytte de eksisterende sambandslinjer til kontakt med utlandet, og vil treffe foranstaltninger for at det heller ikke gjennom sivile myndigheter og privatpersoner finner sted radio- telefon- og telegramforbindelse med de stater det tyske rike er i krig med. Grensetrafikken med Sverige og Finland blir opprettholdt i det omfang det er økonomisk nødvendig.

§ 6.

Den norske overkommando vil på forlangende og mot betaling stille til den tyske overkommandos disposisjon skipsrom under sjøkyndig ledelse i nødvendig utstrekning til bruk for Wehrmachtstransporter.

§ 7.

Den demobilisering den norske overkommando allerede har innledet utvides til de norske tropper som står i Finnmark, bestemmelsene om nedleggelse og avlevering av våpnene, utstyret o.s.v. gjelder i samme utstrekning for dem; unntatt er 2 bataljoner og 1 batteri ved grensen i øst-Finnmark. Inntil den endelige ordning av grensevernet sørger disse som hittil for grensevakt under kommando av fylkesmannen i Finnmark, og under betegnelsen Grensevakt-politi-bataljon, resp. – batteri.

§ 8.

Den norske overkommando vil gi de myndigheter det vedgår anvisning om å imøtekomme den tyske forsvarsmakts krav vedrørende Norges beskyttelse og til sikring av skips- og luftfarten hva angår los-, sjømerke- og fyrvesen samt værvarslingen.

§ 9.

Denne avtale trer ikraft med øyeblikkelig virkning. Den tyske forsvarsmakts forbindelsesoffiser ved den norske overkommando har fullmakt til å regulere enkeltheter ved dens gjennomføring. Avtalen er laget i fem tyske og fem norske eksemplarer. For dens fortolkning er den tyske tekst bestemmende.

Trondheim, den 10. juni 1940

For den tyske overkommando
Buschenhagen (sign.)
Oberst i generalstaben

For den norske overkommando
R. Roscher Nielsen (sign.)
Oberstløytnant i generalstaben

An die
Herren Generalstabsoffiziere
der Gruppe XXI

Die norwegische Wehrmacht hat kapituliert! Ganz Norwegen ist in deutscher Hand und wird entsprechend dem Auftrag des Führers zum starken Stützpunkt für die weitere Kriegführung ausgebaut.

In Vorbereitung und Durchführung der vom Führer als kühnstes Unternehmen der Weltgeschichte bezeichneten Operationen haben die Generalstabsoffiziere der Gruppe die ihnen gestellten völlig neuartigen und ungewöhnlichen Aufgaben in hervorragender Weise gelöst.

Als Generalstabschef der Gruppe ist es mir ein Bedürfnis, allen Angehörigen des Generalstabes der Gruppe nach Abschluß der Operationen Dank und Anerkennung für ihre Tätigkeit zu sagen.

Heinrich Himmler

Major v. F. J. J.
2. Feb. 1941

Jobben er gjort. Toktet «ved neste nymåne», felttoget mot nord, er definitivt over. General von Falkenhorsts stabssjef, Erich Buschen-agen, hilser sine kolleger 15. juni 1940:

«Den norske forsvarsmakt har kapitulert! Hele Norge er på tysk hånd og vil overensstemmende med Føreren oppdrag bli bygget ut til et sterkt støttepunkt for den videre krigføring,» heter det i første avsnitt.

Videre: «Under forberedelse og gjennomføring av denne operasjonen som Føreren har betegnet som verdenshistoriens dristigste, har gruppens generalstabsoffiserer på en fremragende måte løst de full-

stendig nye og uvanlige oppgavene som ble stilt dem.»

Som gruppens generalstabssjef «er det etter avsluttet operasjon et behov hos meg å uttale en takk og anerkjennelse til alle medlemmer av gruppens generalstab for deres virksomhet», heter det til slutt.

Dokumentet er hentet fra de

forbrente originalaktene til 2. Gebirgsdivisjon, som også ble et offer for brannen i Berlin i 1942. Dateringen går fram av en intakt avskrift som finnes i Gruppe XXIs papirer i militærarkivet i Freiburg.

Et to måneders felttog var avsluttet. Fem års okkupasjon gjensto.